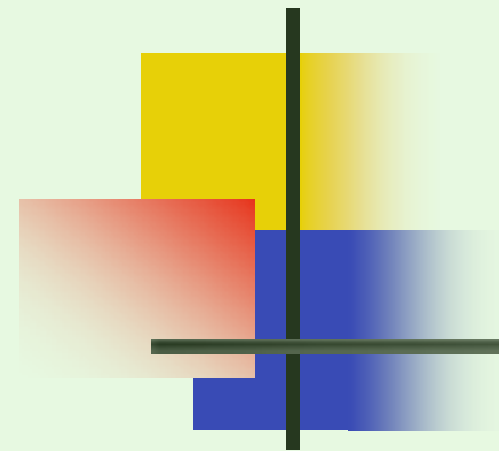

MS-TAUTI -

Pentti Tienari, os.ylil., prof.

■ OPPIMISTAVOITTEET

- osata epäillä MS-tautia kliinisen oireiston perusteella
- tietää MS-taudin pahenemisvaiheen hoitoperiaatteet
- tietää MS-potilaan yleishoidon periaatteet
- tietää MS-taudin diagnoosin periaatteet
- tietää MS-taudin immunomoduloivat hoitomuodot

= hallittava, osattava
käyttää tai soveltaa

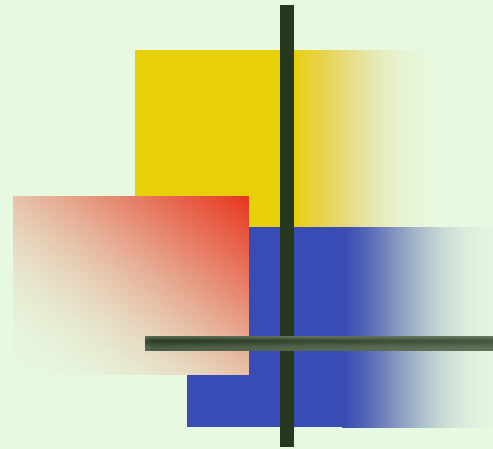
= tiedettävä, tunnistettava,
ymmärrettävä

= hyödyllistä,
erityisosaamista

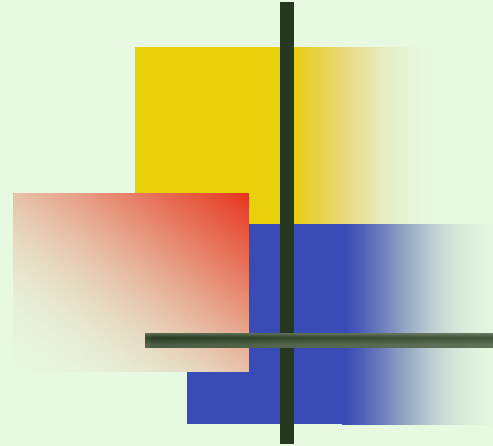
MS-TAUTI

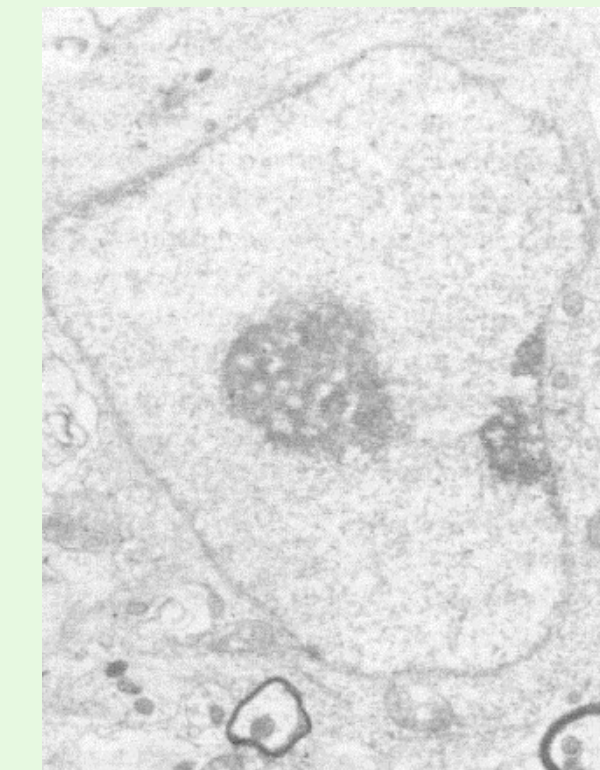
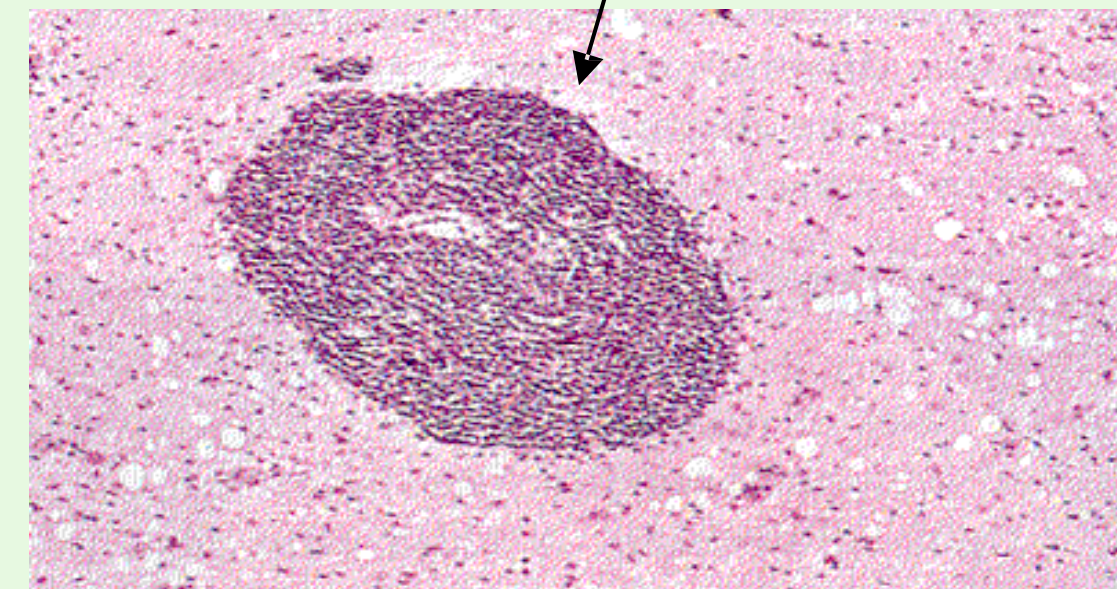
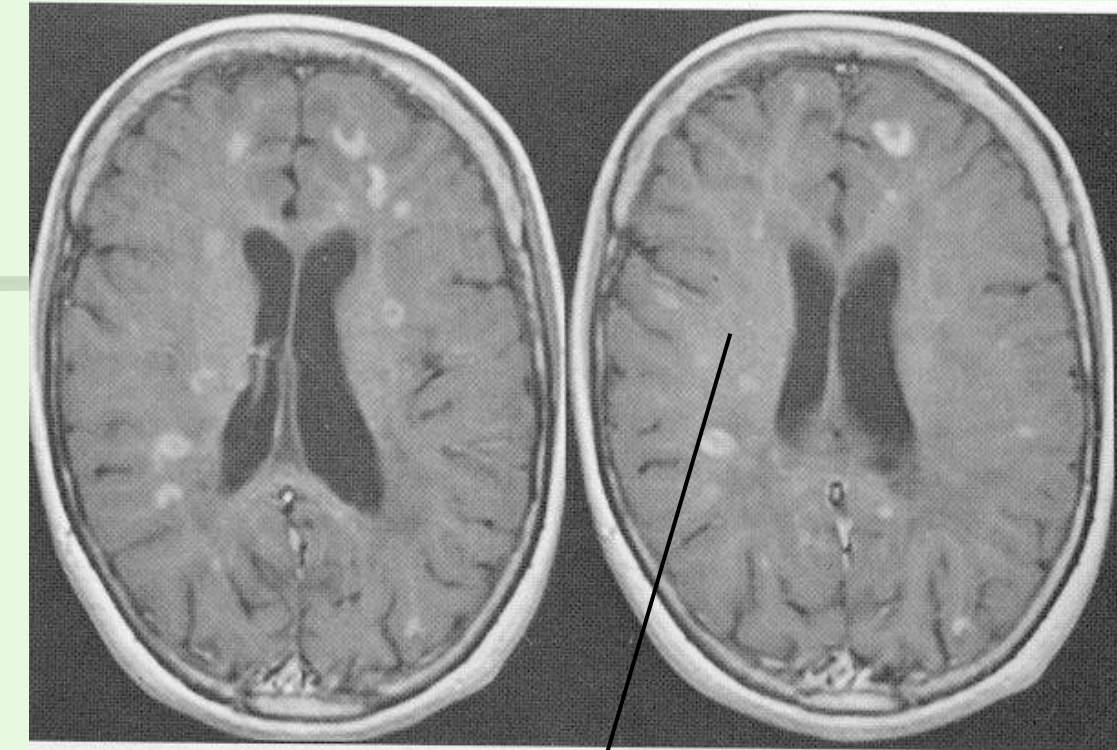
- NUORTEN AIKUISTEN YLEISIN NEUROLOGISESTI INVALIDISOIVA SAIRAUUS
- SUOMESSA yli 16,000 POTILASTA
- Immunologisessa hoidossa > 6 000 POTILASTA (kustannus 1,000-25,000€/Vuosi/pt)
- 10 % PRIMÄÄRISTI PROGRESSIIVISTA MUOTOA, JOHON EI niin TEHOKASTA HOITOA

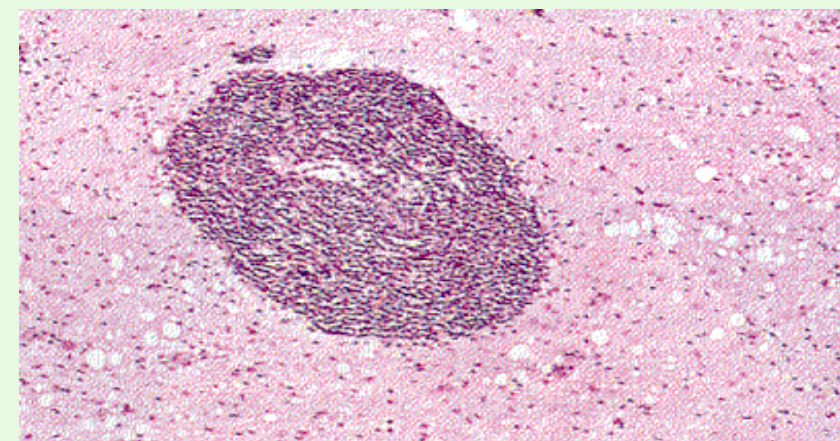
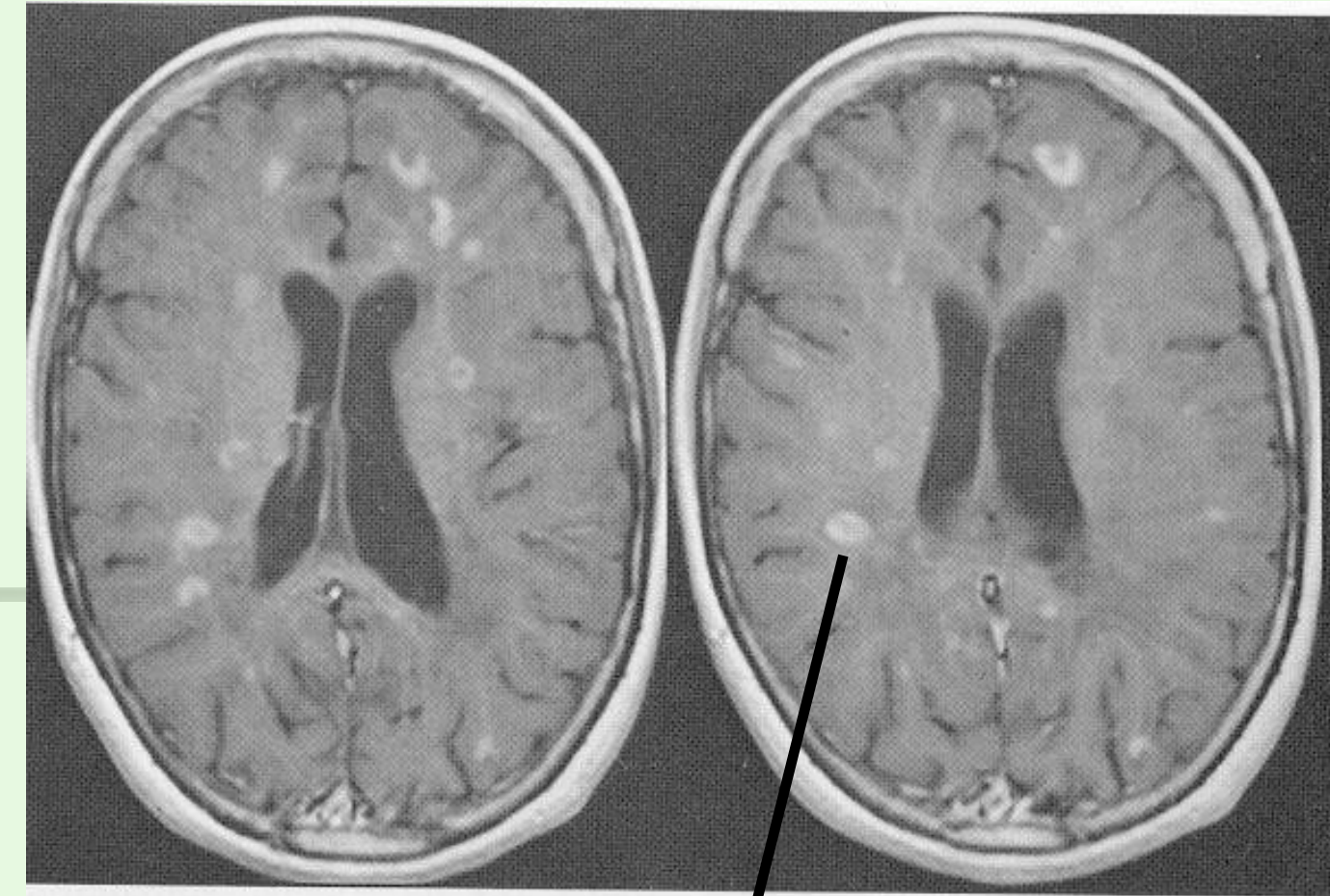
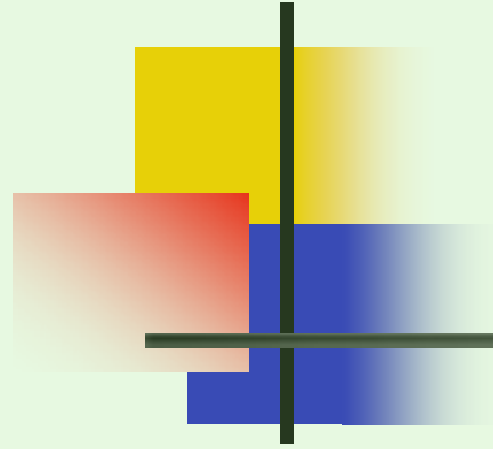
MS-tauti

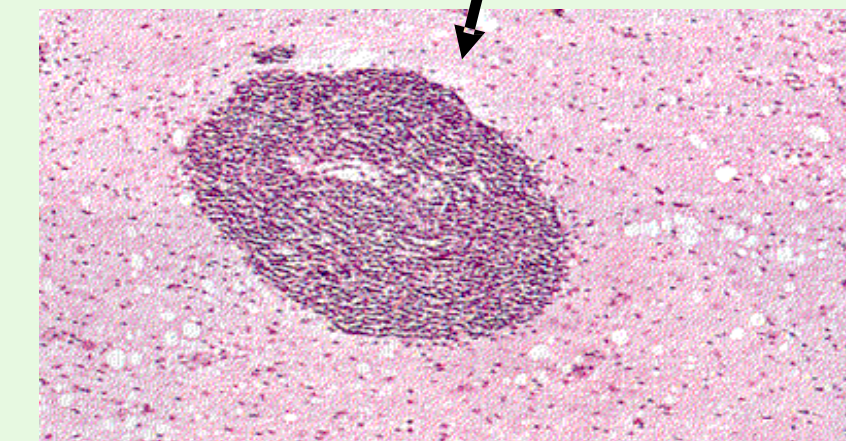
- EBV on yksi taustatekijä, "yleisen viruksen harvinainen komplikaatio"
- Perinnöllinen herkkyys
- Venuleiden ympärille kertyy valkosoluja
- Syntyy tulehdusreaktio, joka vaurioittaa myeliiniä

MS-tauti

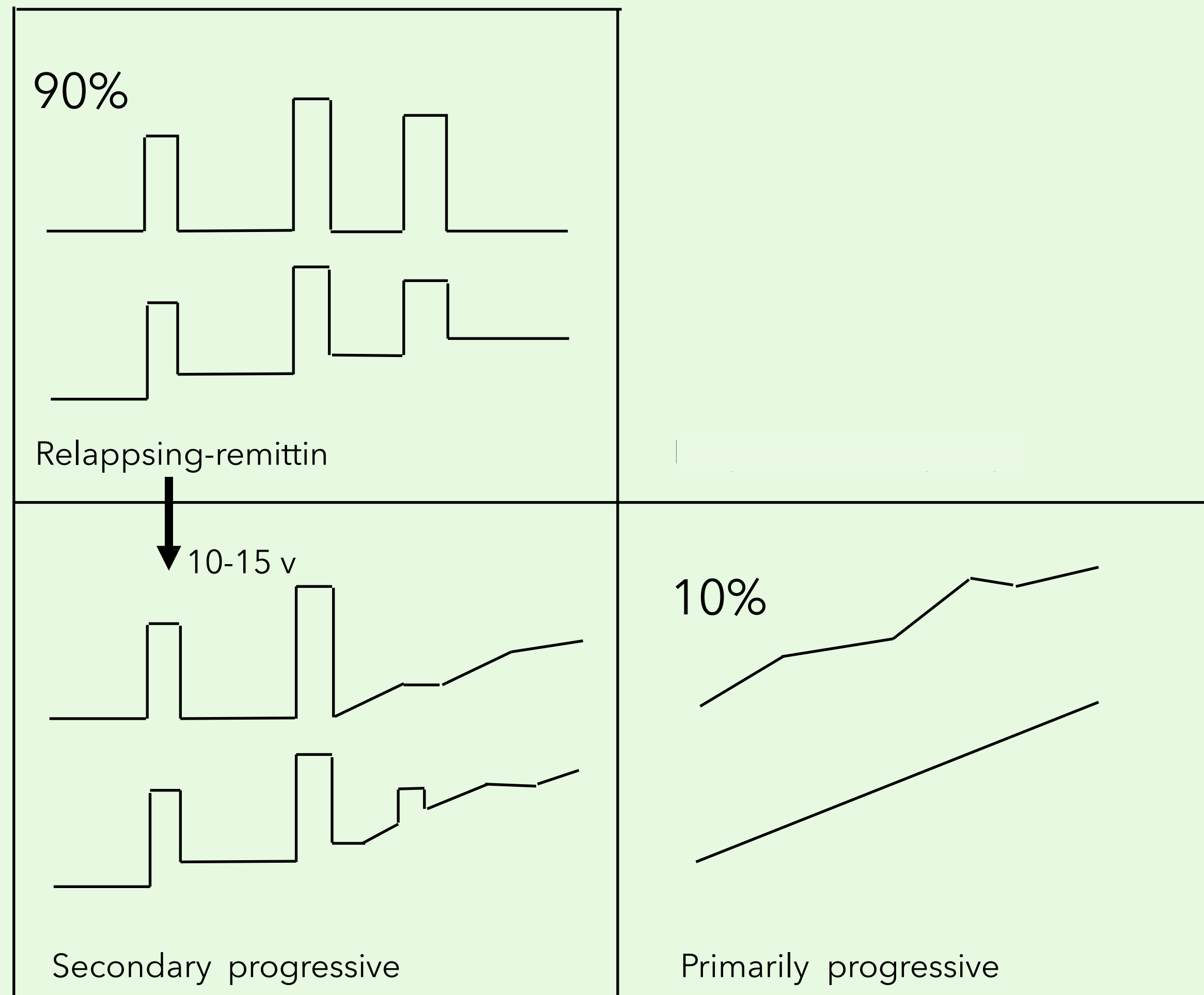
Acute plaque in biopsy:
CD8 T lymphocytes, macrophages,
monocytes
CD4 T lymphocytes
B lymphocytes

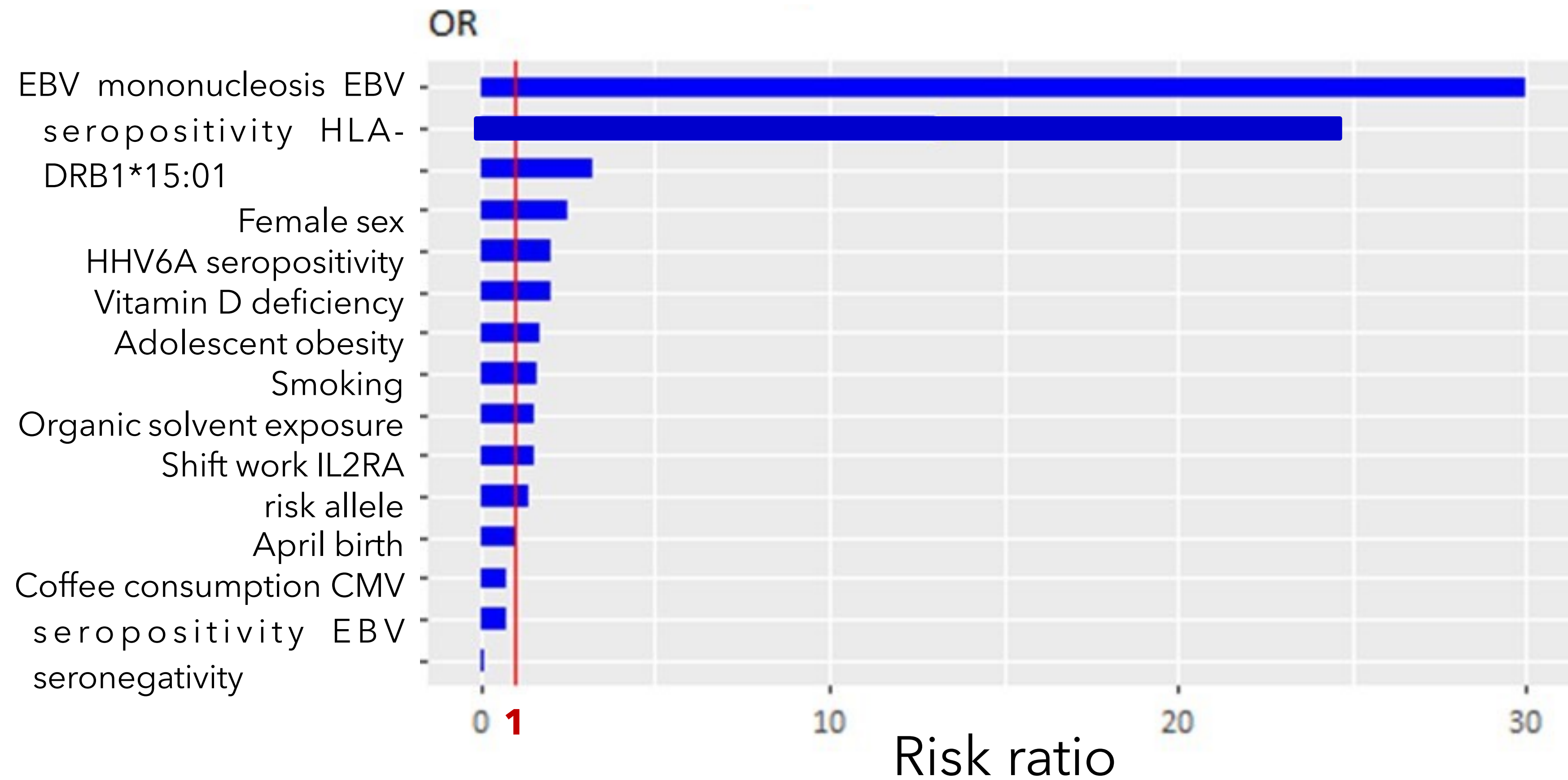
At autopsy:
Macrophages/
monocytes
CD8 T lymphocytes
CD4 T lymphocytes
B lymphocytes

MS-taudin etenemistapa vaihtelee

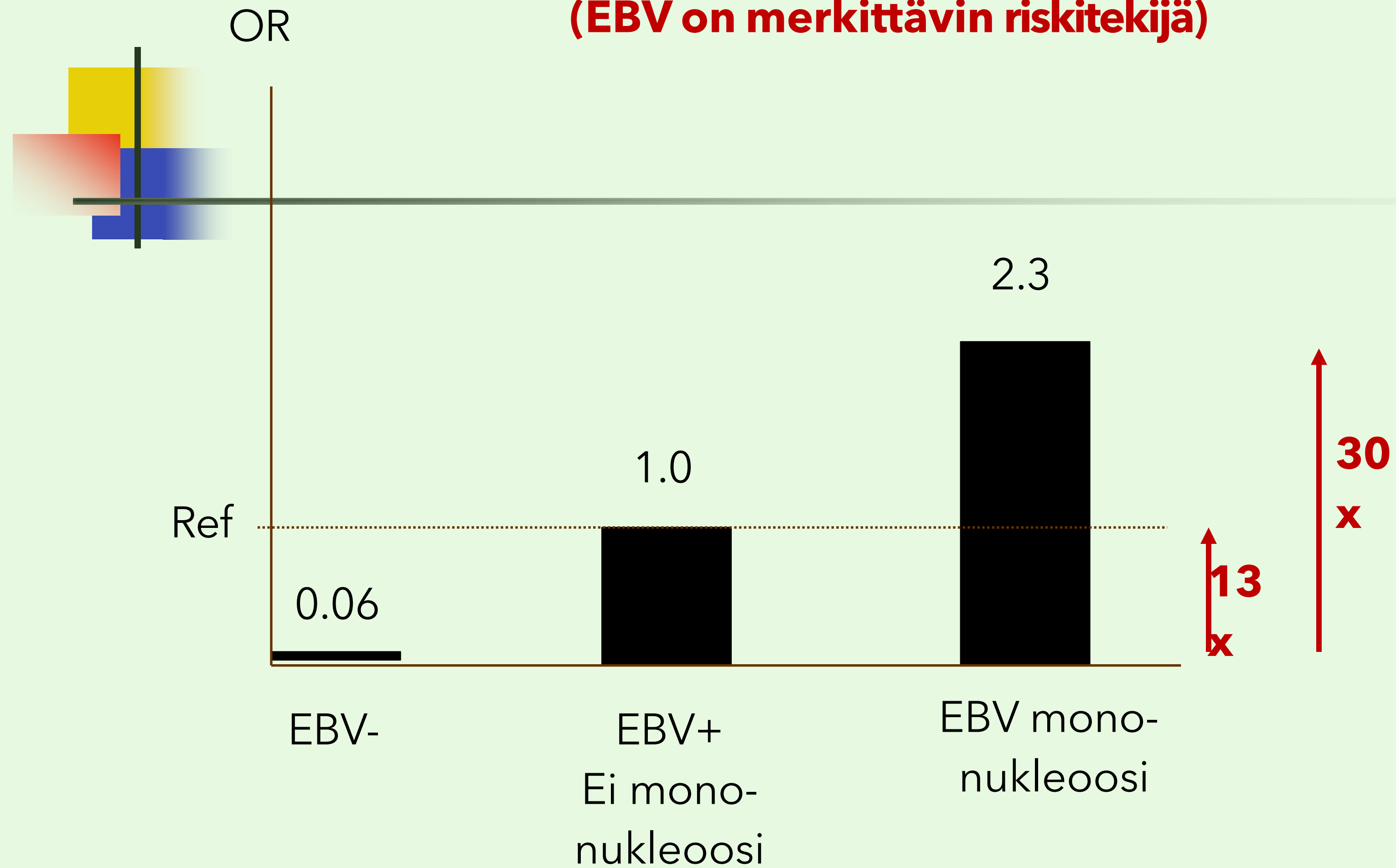
- Alkaa yleensä 20-40 vuotiaana
- Naisilla 2-kertaa yleisempi kuin miehillä

EBV as the outstanding risk factor for MS

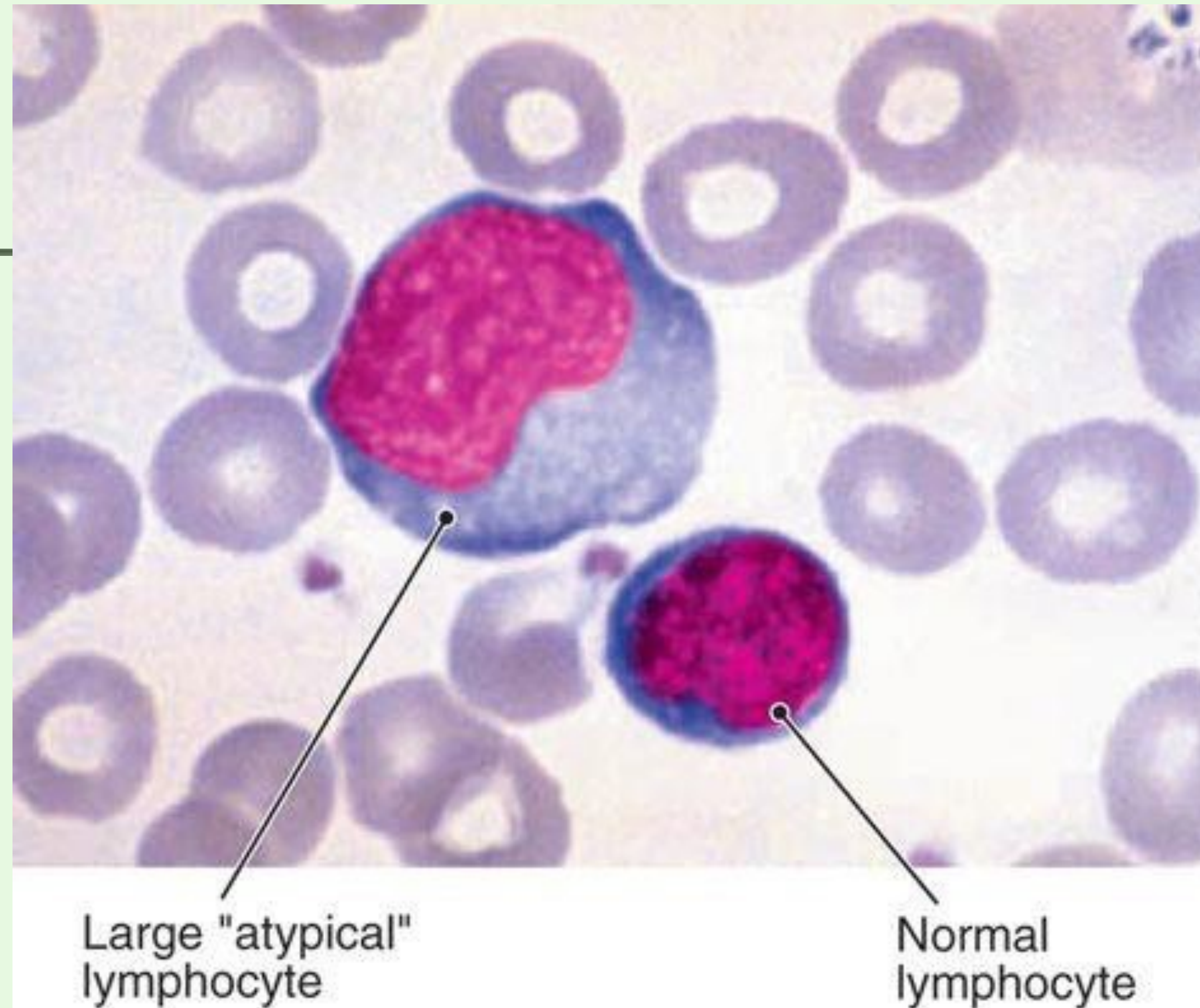
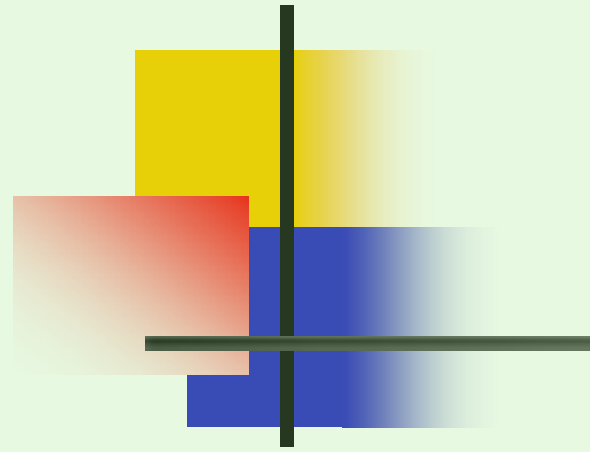

EBV serostatus ja mononukleoosi: MS vs. verrokit
(EBV on merkittävin riskitekijä)

A. Ascherio, K.L. Munger.^a
EBV and Autoimmunity. Curr. Top. Microbiol. Immunol. 390 (2015)
365-385.

EBV mononukleosi

Pattengale PK, Smith RW, Perlin E.

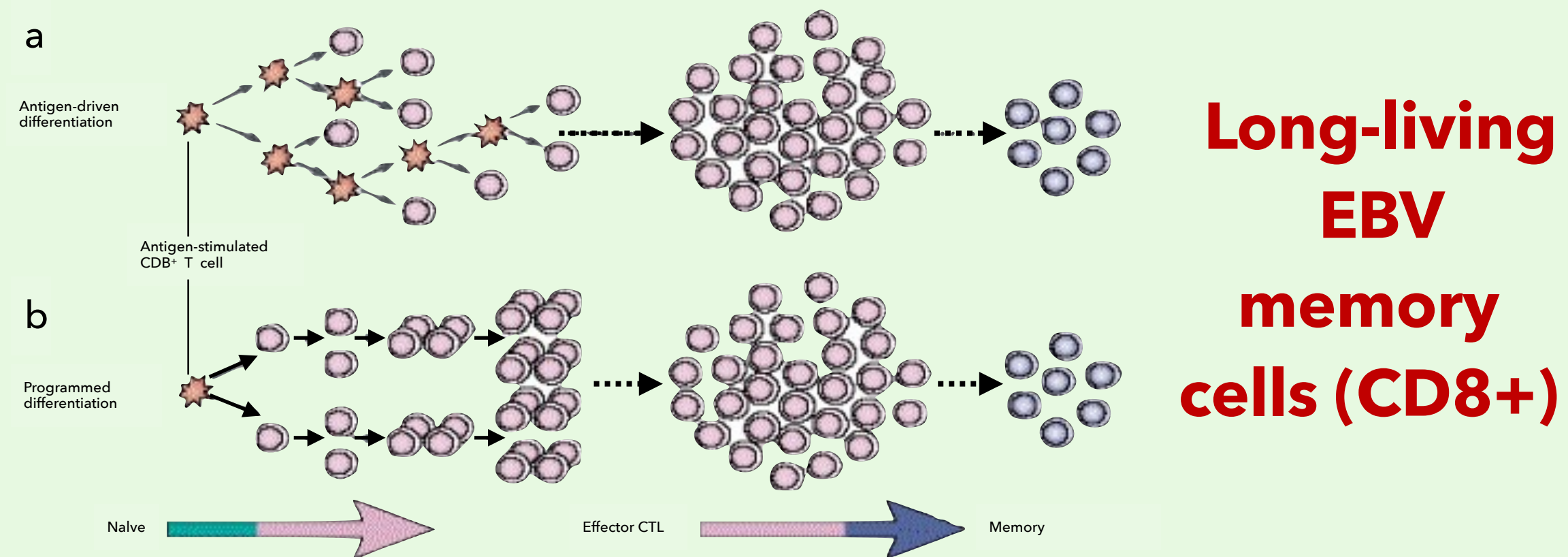
Atypical lymphocytes in acute infectious mononucleosis. Identification by multiple T and B lymphocyte markers. N Engl J Med. 1974 Nov 28;291(22):1145-8.

Infectious mononucleosis

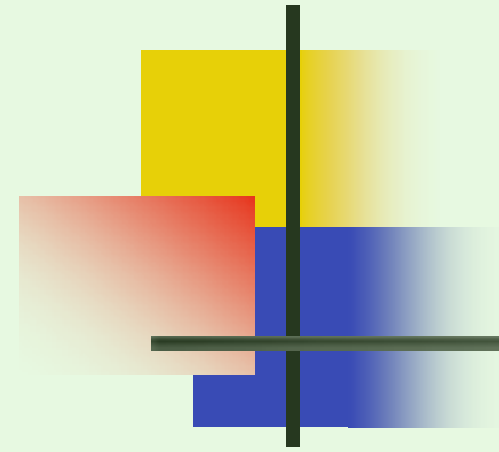
Large clonal expansions of CD8 T cells in acute infectious mononucleosis.

Nat. Med. 2 (1996) 906-911.

M.F. Callan, N. Steven, P. Krausa, J.D. Wilson, P.A. Moss, G.M. Gillespie, J.I. Bell, A.B. Rickinson, A.J. McMichael.

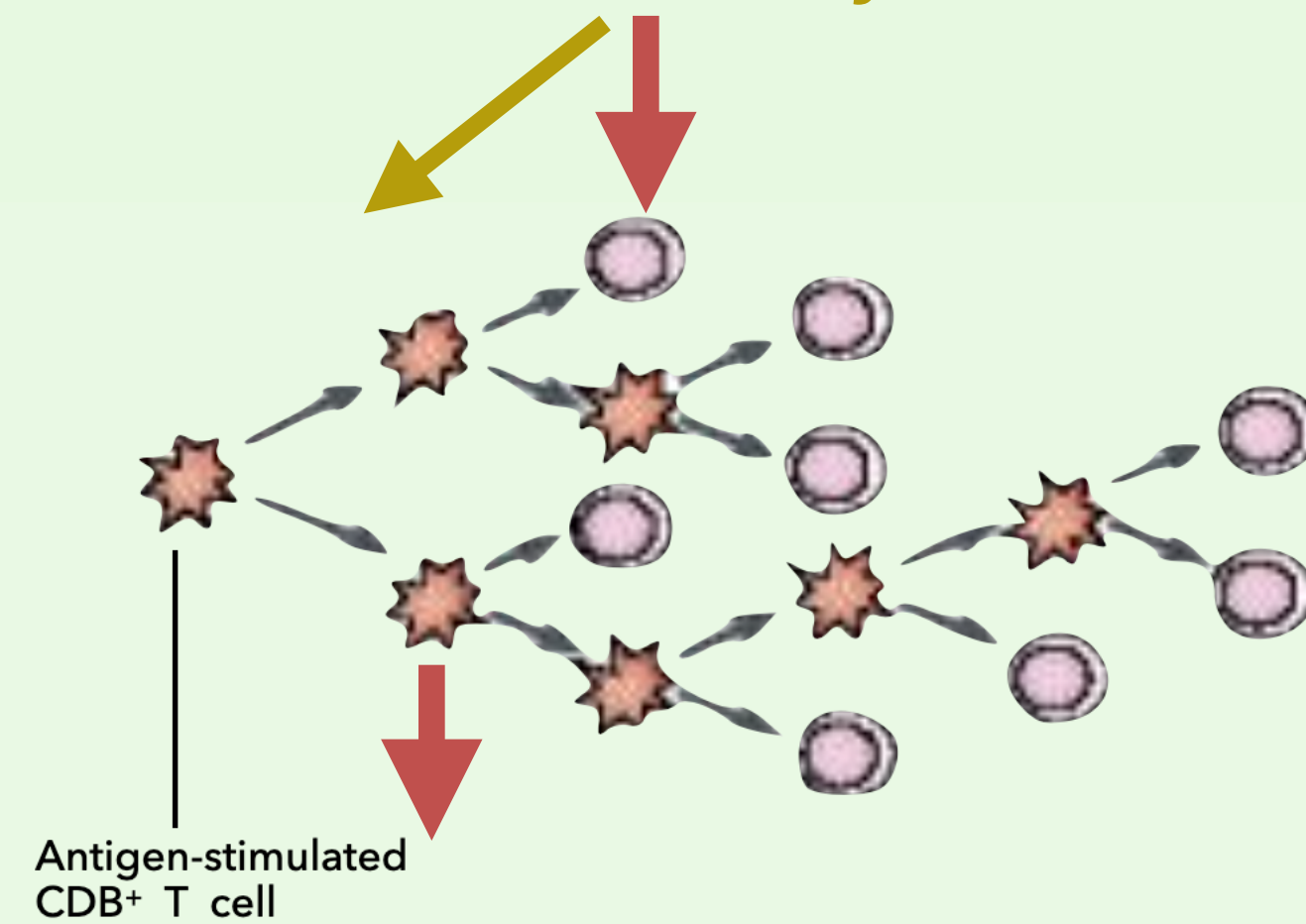
EBV mononukleoosi (pusutauti)

T-solut hyökkäävät viruksen
infektoimia **B-soluja** vastaan

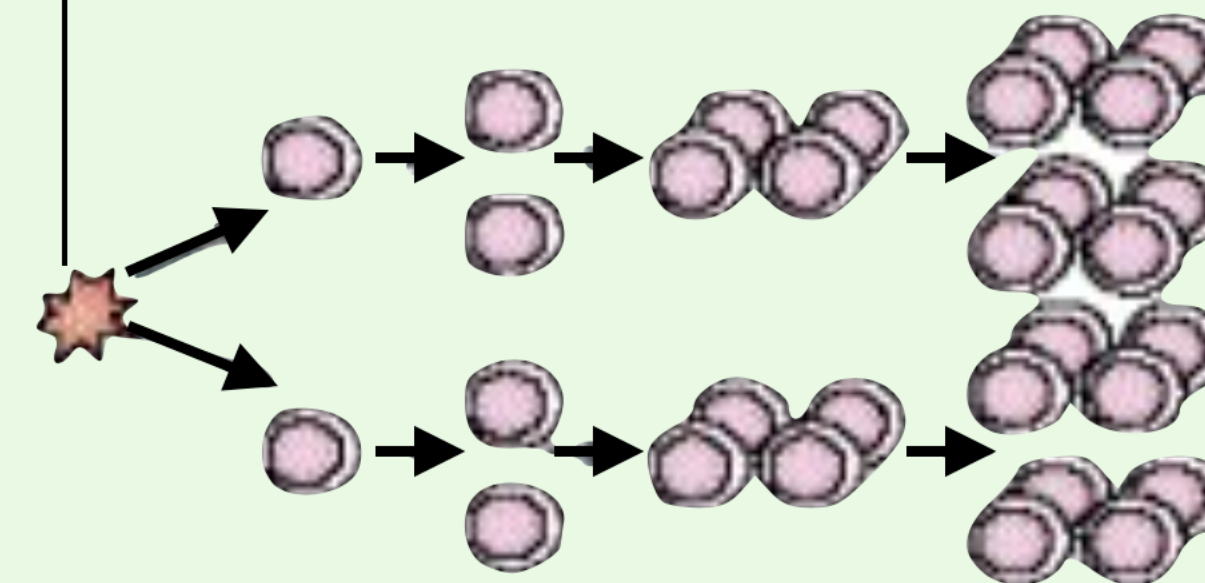
a

Antigen-driven
differentiation

b

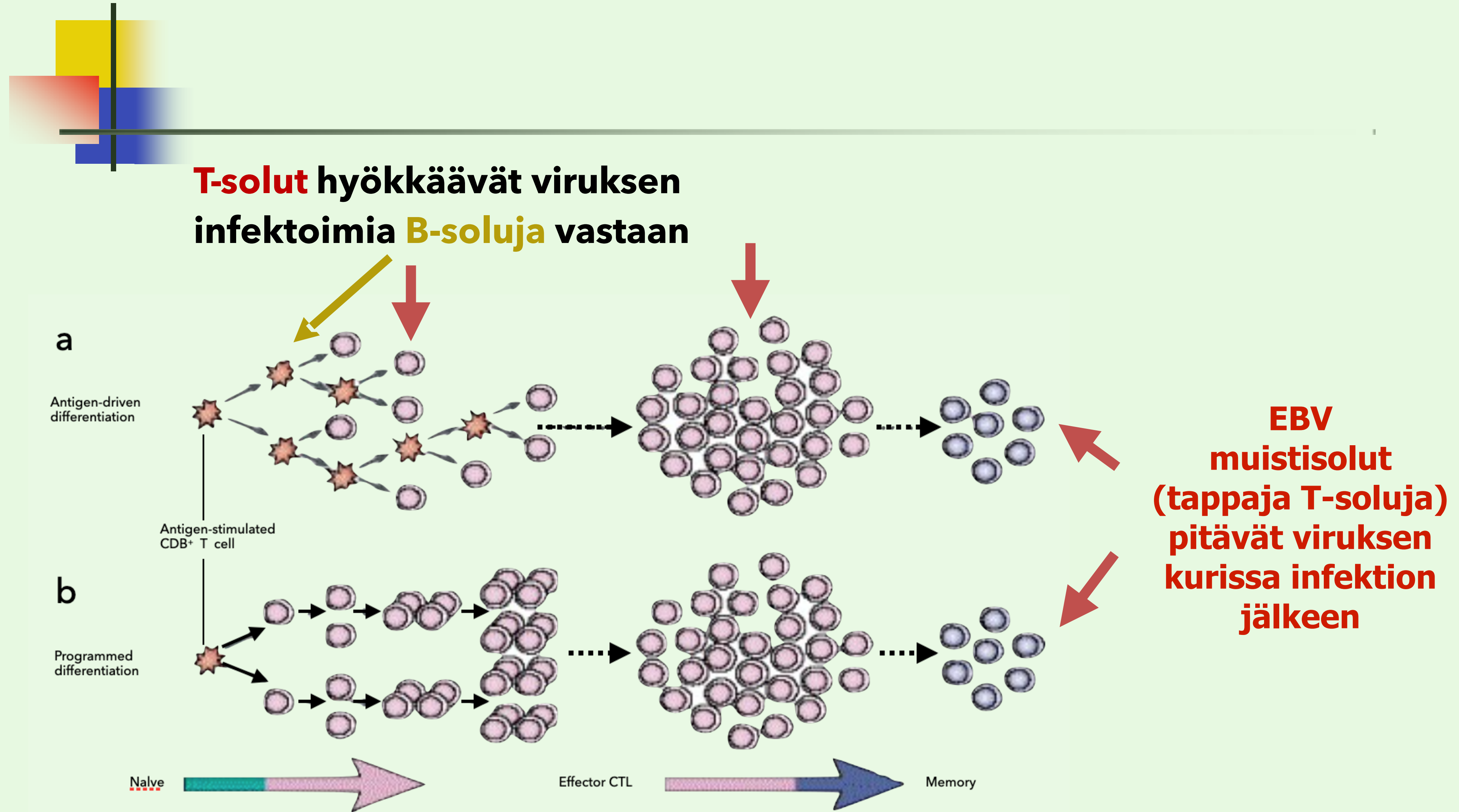
Programmed
differentiation

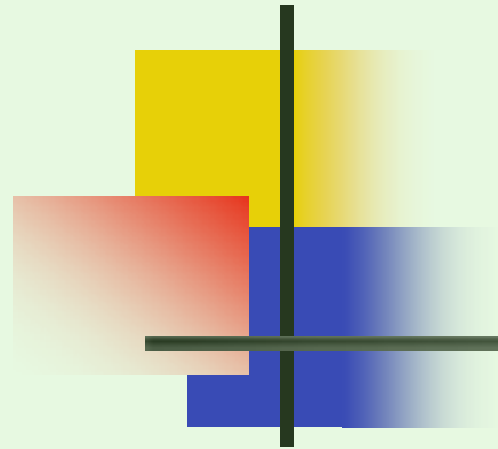
Nalve

EBV mononukleoosi (pusutauti)

EBV jää pysyvästi pienen osaan B soluja

EBV

Viral genomes

Nucleus

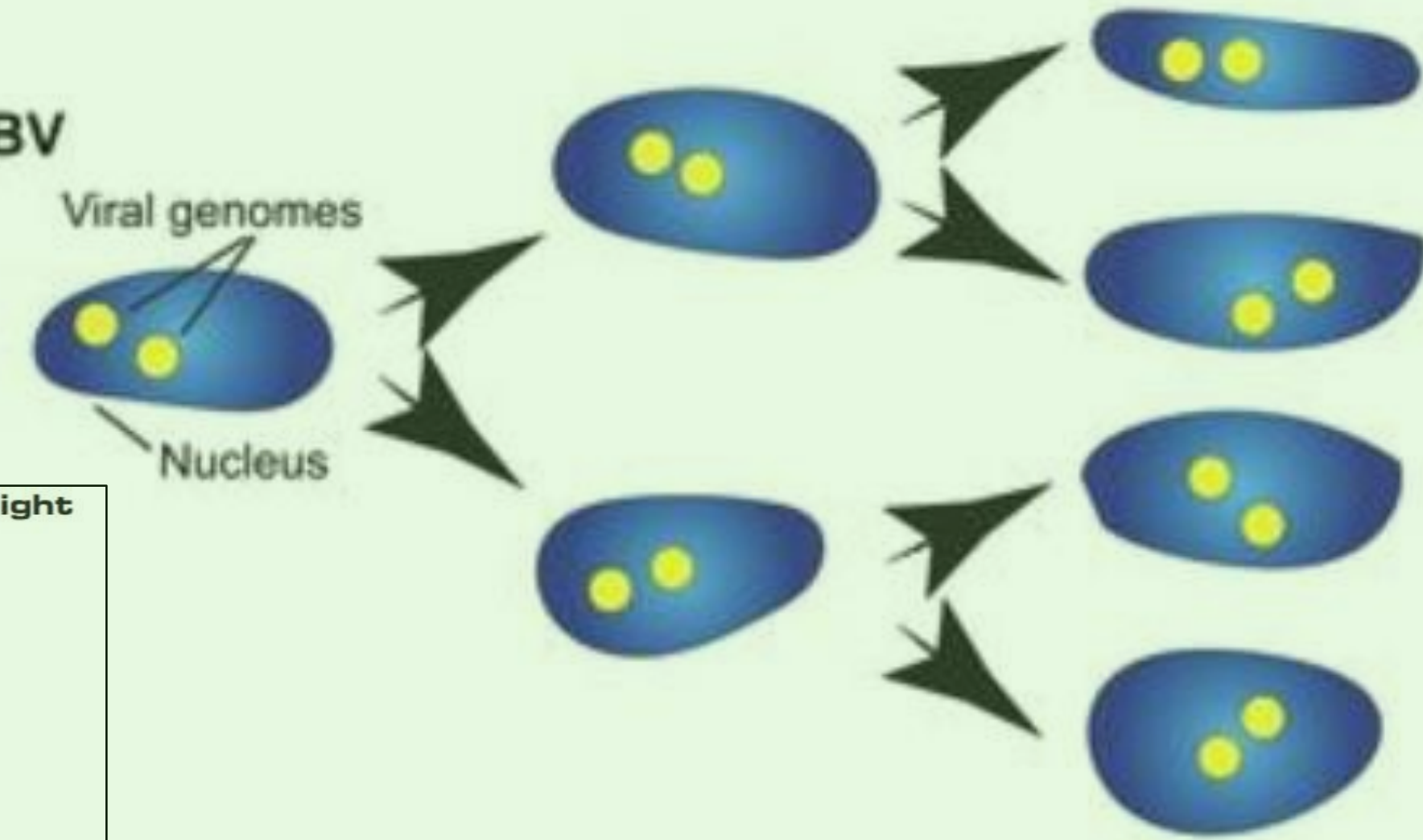
JCB: Spotlight

Published Online: 17 August, 2017 | Supp Info: <http://doi.org/10.1083/jcb.201708077>
Downloaded from jcb.rupress.org on May 13, 2019

How herpesviruses pass on their genomes

Anna K. Serquiña and Joseph M. Ziegelbauer

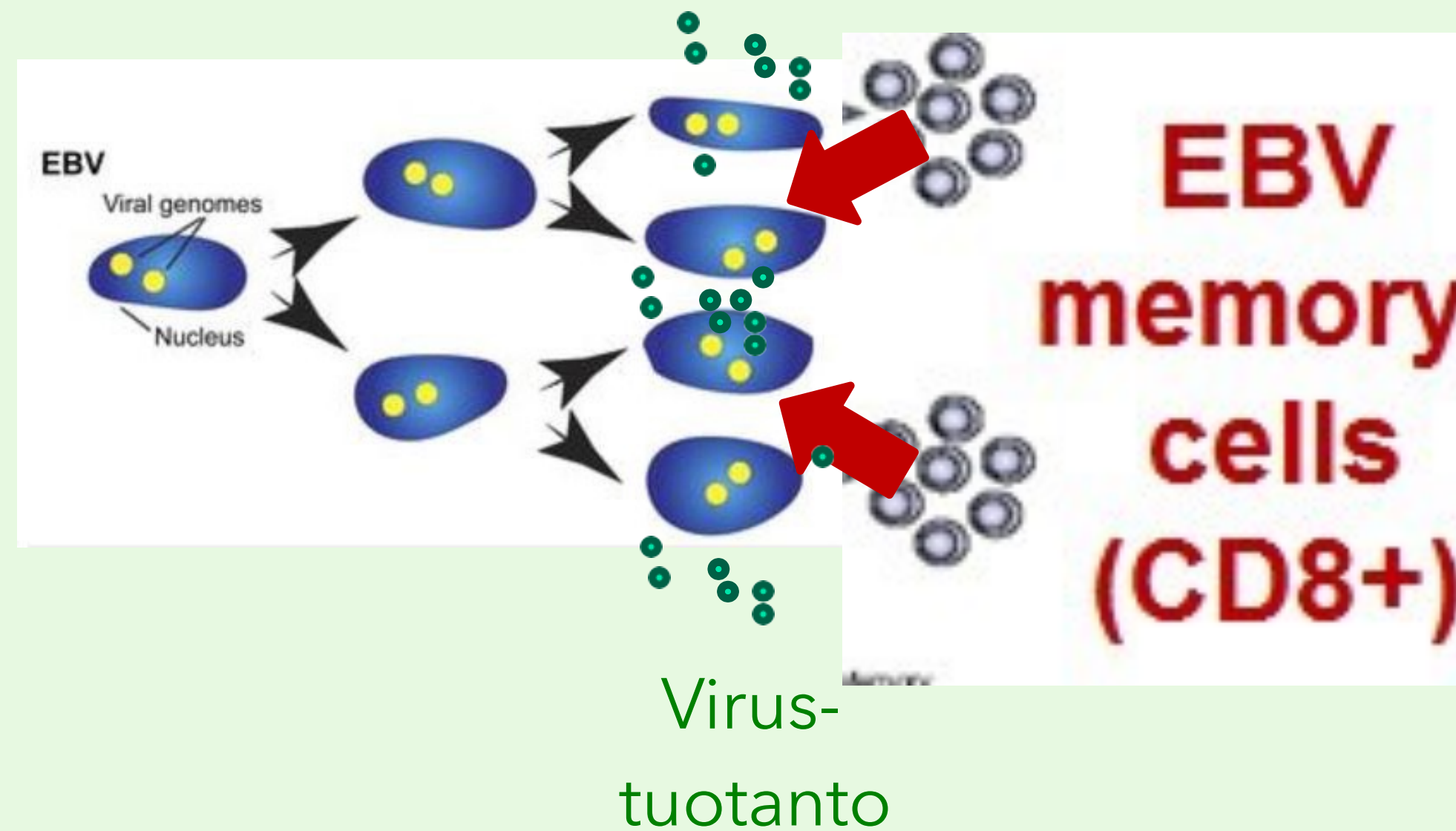
National Institutes of Health, Bethesda, MD

EBV transmitted via saliva

EBV-aktivoituu ajoittain **B-soluissa**
EBV muisti T-solut pysäyttävät infektion alkuunsa

EBV memory **CD8+ cells** found in MS patients CSF

High-throughput sequencing of TCR repertoires in multiple sclerosis

reveals **intrathecal enrichment of EBV-reactive CD8+ T cells**

Eur J Immunol. 2014 Nov;44(11):3439-52.

Lossius A, Johansen JN, Vartdal F ym.

...ja MS-plakeissa

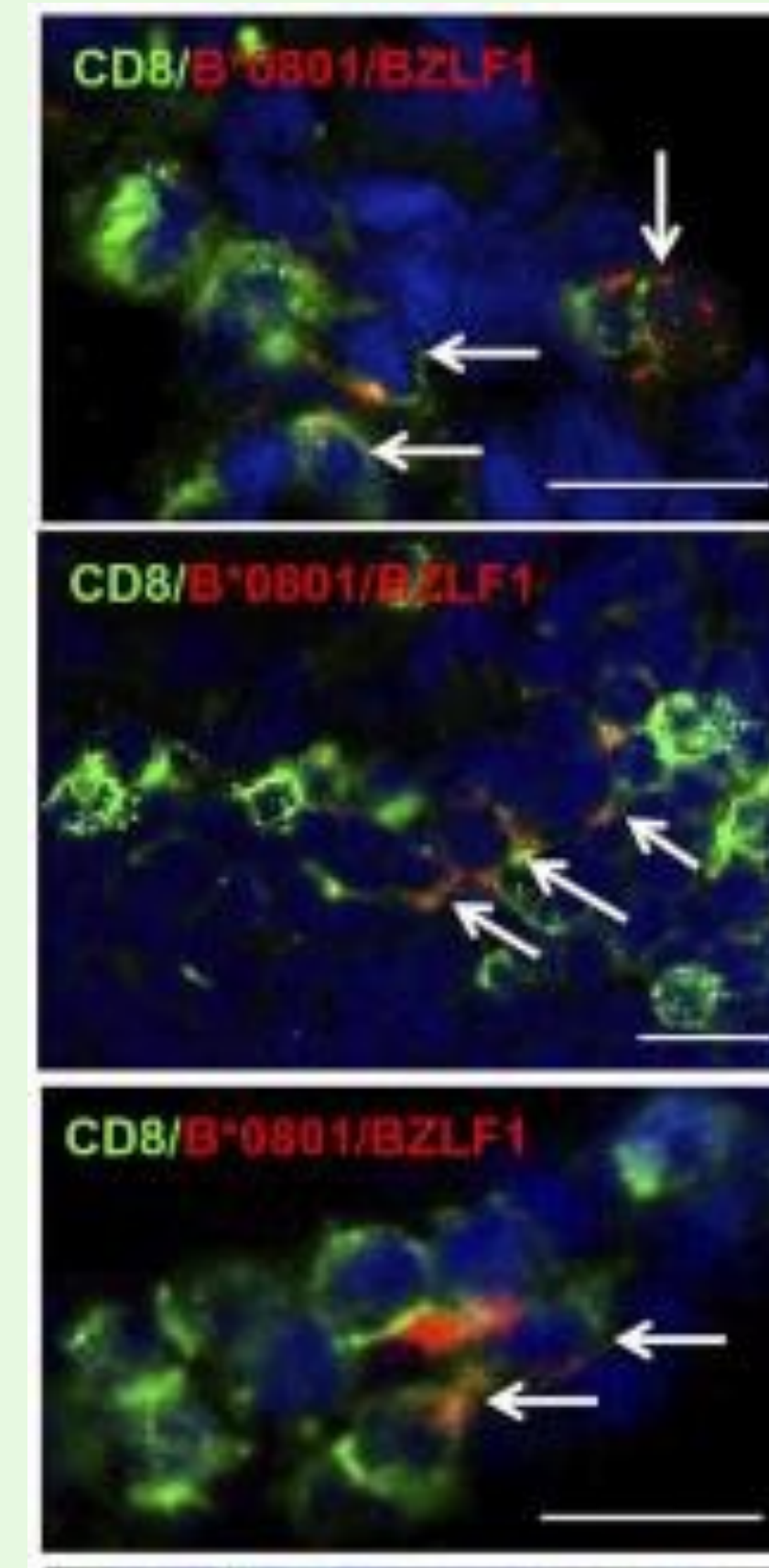

CD8+ T-solut tunnistavat HLA-B*0801/BZLF1 rakenteita MS-plakissa.

- Ei tiedetä onko kyse EBV:stä vai sitä muistuttavasta autoantigeenista?
- T-solujen antigeenin tunnistus on epätarkkaa

Muutaman aminohapon samankaltaisuus voi riittää (vrt. rystynen)

MS taudin mekanismi?

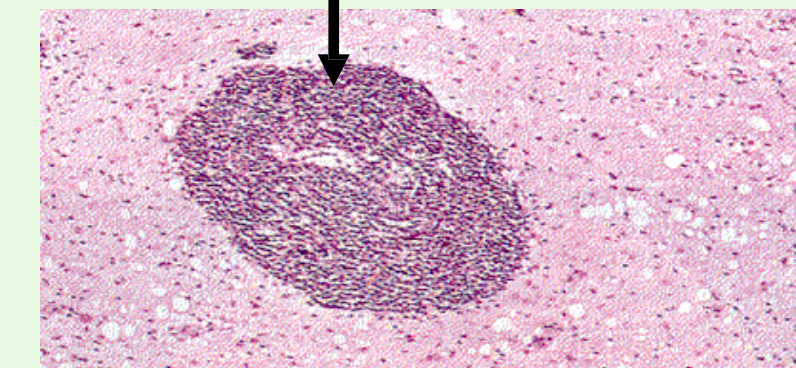
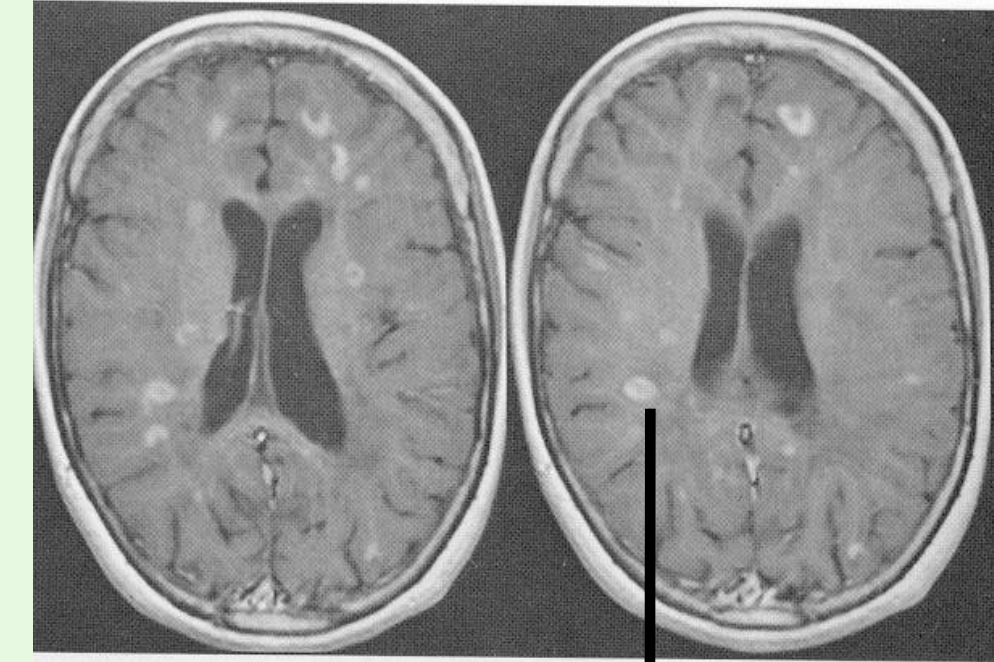
Kaksi päähypoteesia:

1. Hyökkäys EBV:tä vastaan

EBV-positiiviset B-solut leviävät keskushermos-
toon ja T-solut hyökkäävät näitä B-soluja kohtaan

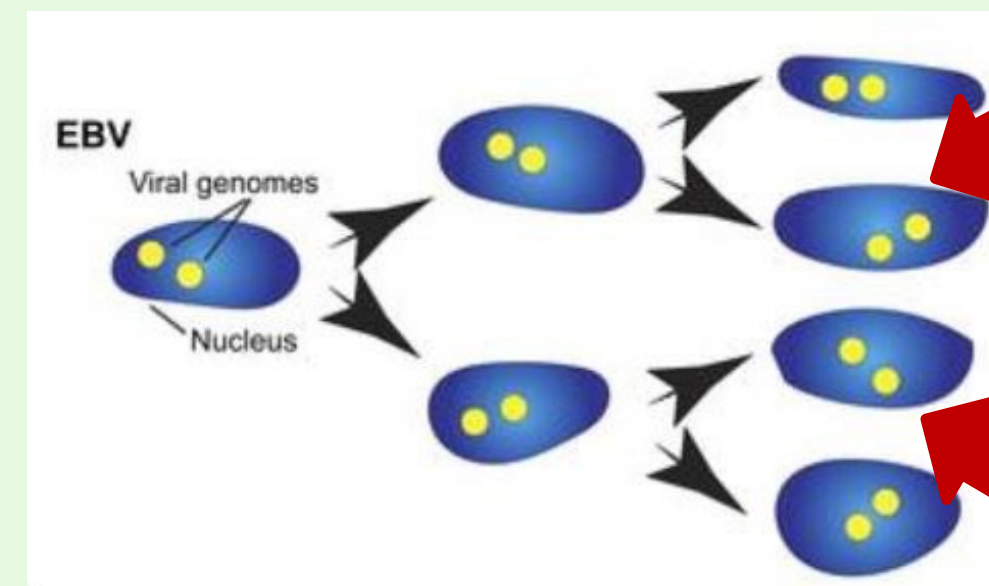
2. Hyökkäys EBV:tä muistuttavia omia rakenteita vastaan (molekyylijäljittely)

Samat T-solut, jotka pitävät EBV:tä kontrollissa,
reagoivat omia rakenteita kohtaan

**Hyökkäyksen kohde
ei tiedossa**

**EBV
infektoi
B-soluja**

**Muisti
T-solut**
(tappaja-
soluja CD8+)

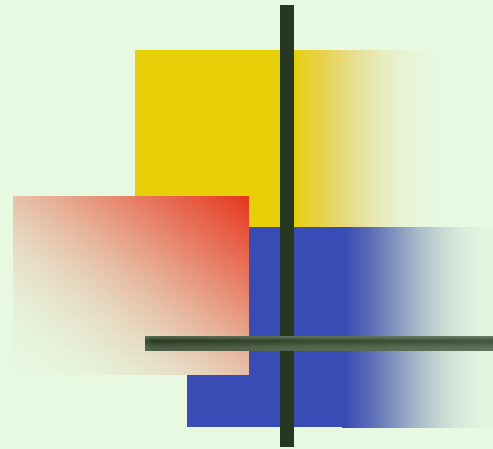
DIAGNOSTISET TUTKIMUKSET

- MS-tautiin sopivat oireet ja neurologiset löydökset
- Aivojen (ja selkäytimen) magneettikuvaus
- Likvor eli selkäydinnesteenäyte: IgG-indeksi koholla MS:ssä, oligoklonaaliset bandit
- Toisinaan herätevasteet
  - VEP = Visual Evoked Potential (näköaivokuoren vasteet)
  - SEP = Somatosensory Evoked Potential (tuntoaivokuoren vasteet)
  - BAEP = Brainstem Auditory Evoked Potential (kuuloaivokuoren vasteet)
- Tarvittaessa lisätutkimuksia muiden syiden poissulkemiseksi

MS-TAUDIN KLIININEN KUVA

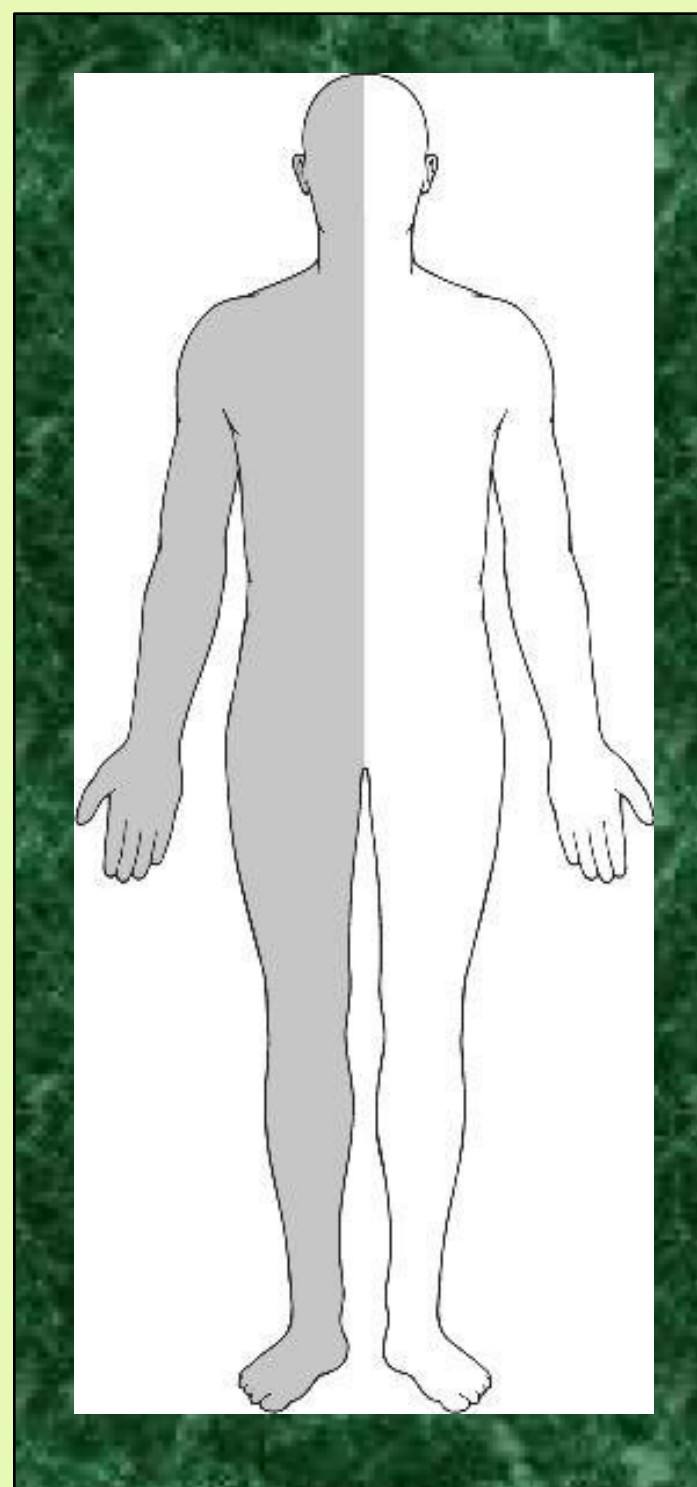
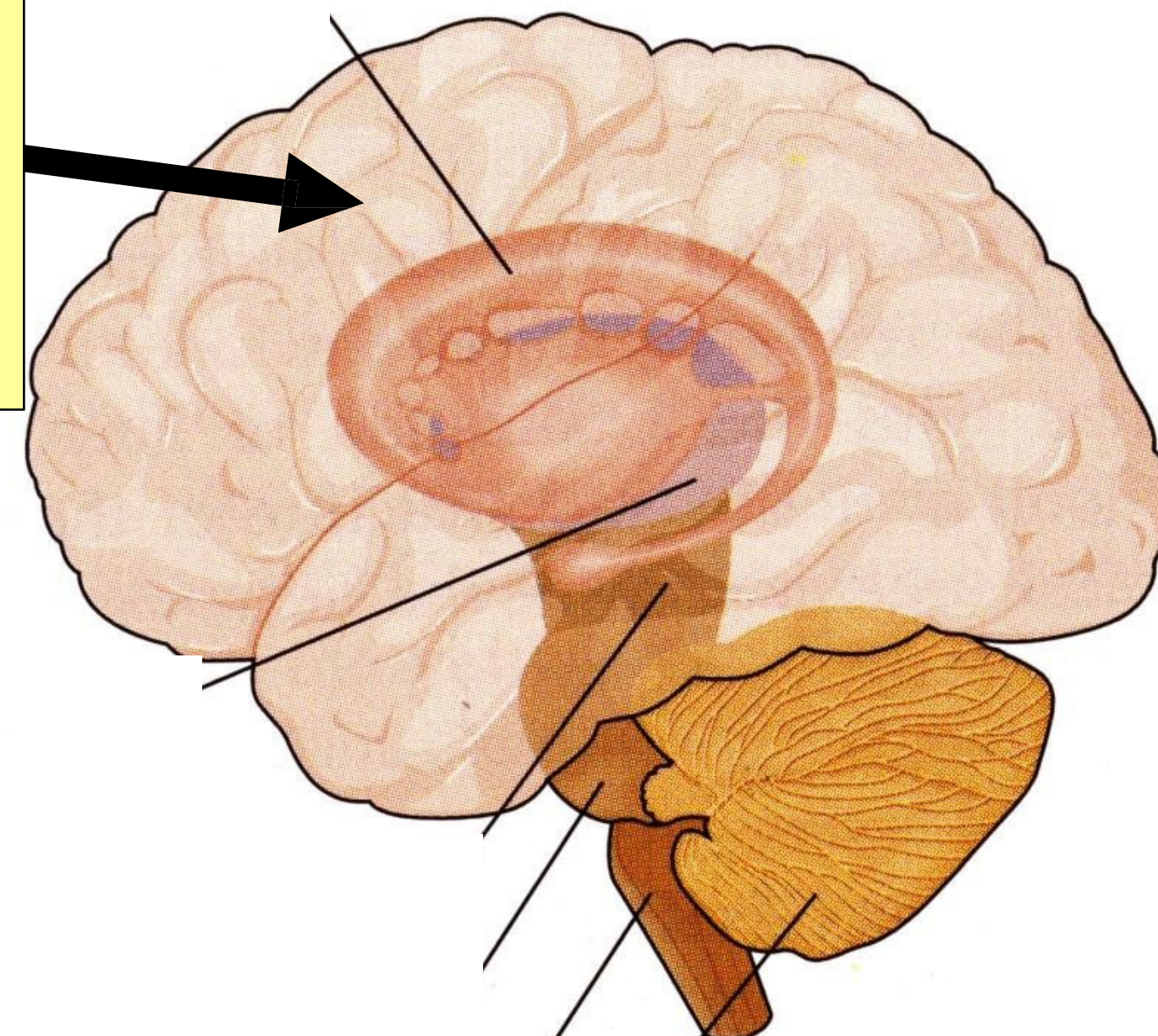

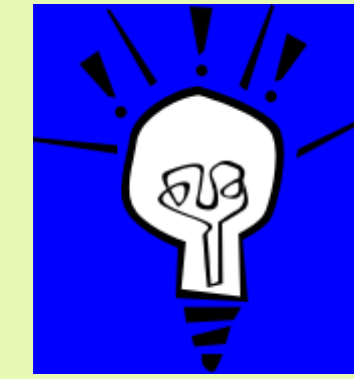
- näköhermon tulehdus, kaksoiskuvat
- raajojen tuntohäiriöt
- jalan voimattomuus
- virtsan pidätyshäiriöt
- oireet menevät ohitse 2 - 4 viikossa
- oireet uusivat, aaltomainen taudinkulku
- alkuun 10 - 15 vuotta aaltoileva taudinkulku, sen jälkeen taipumus muuttua tasaisesti eteneväksi
- (kortikospinaaliradan degeneraatio)

Isoaivopuoliskot

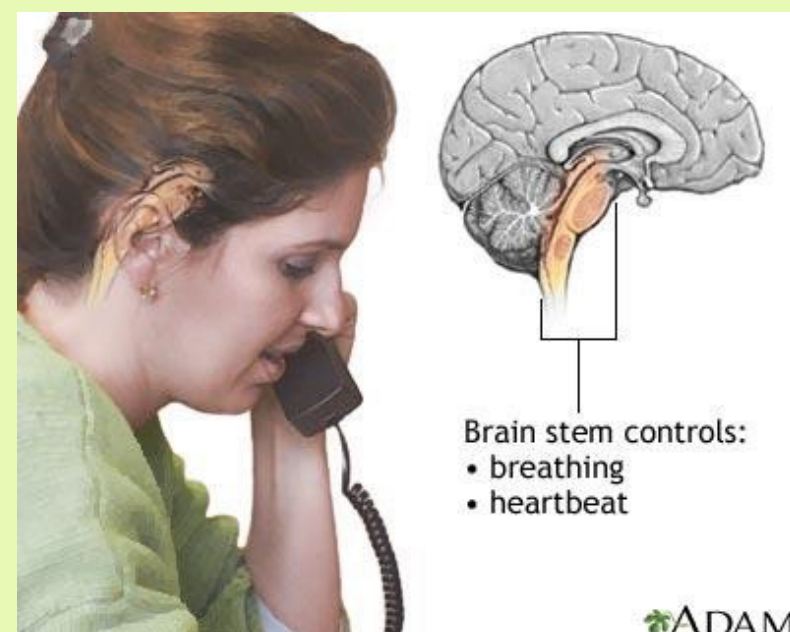
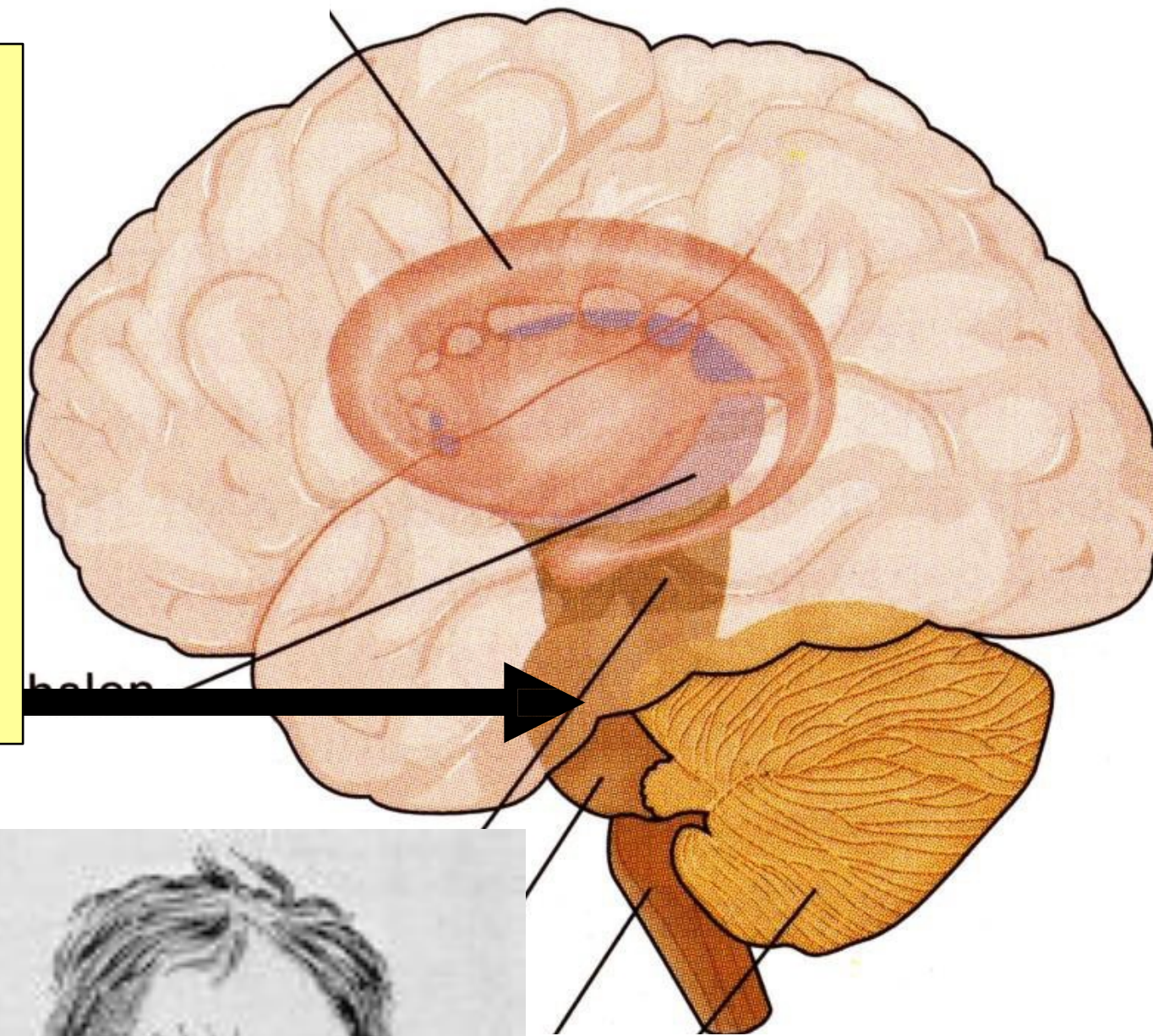
- Halvaukset
- Tuntohäiriöt
- Näköhäiriöt

Aivorunko:

- Halvaukset raajoissa tai pään alueella
- Kuulohäiriöt
- Tasapainohäiriöt

Brain stem controls:
• breathing
• heartbeat

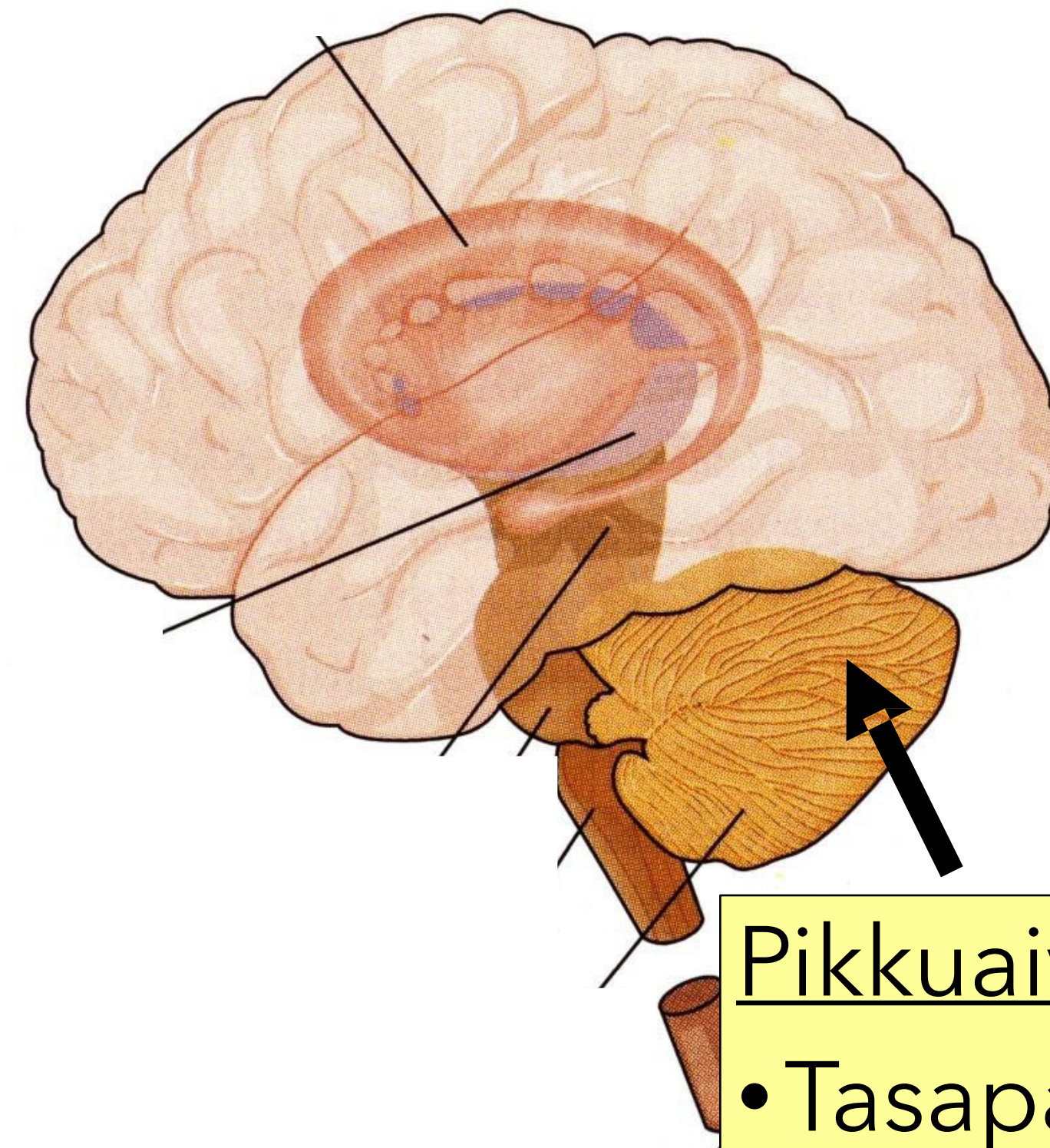
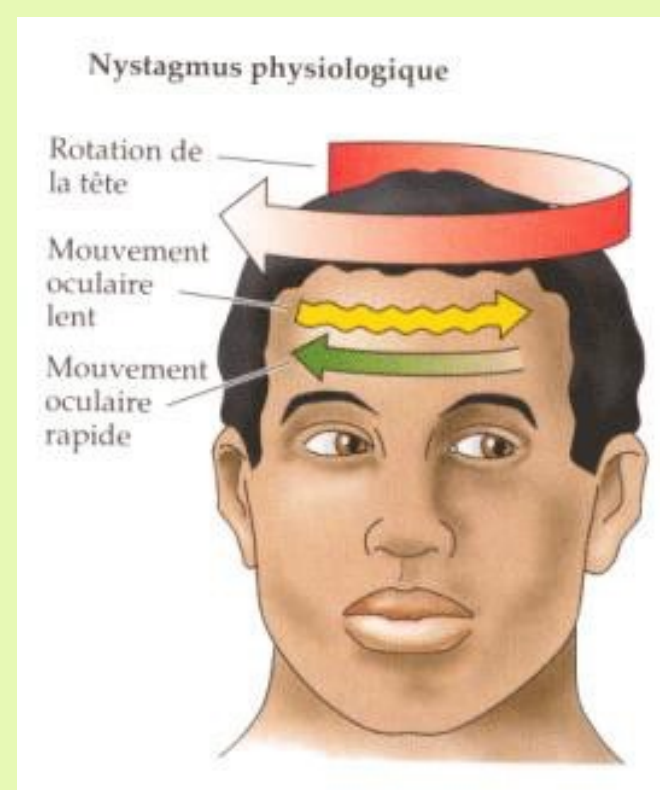
ADAM.

To keep her balance the child with ataxia walks bent forward with feet wide apart. She takes irregular steps, like a sailor on a rough sea or someone who is drunk.

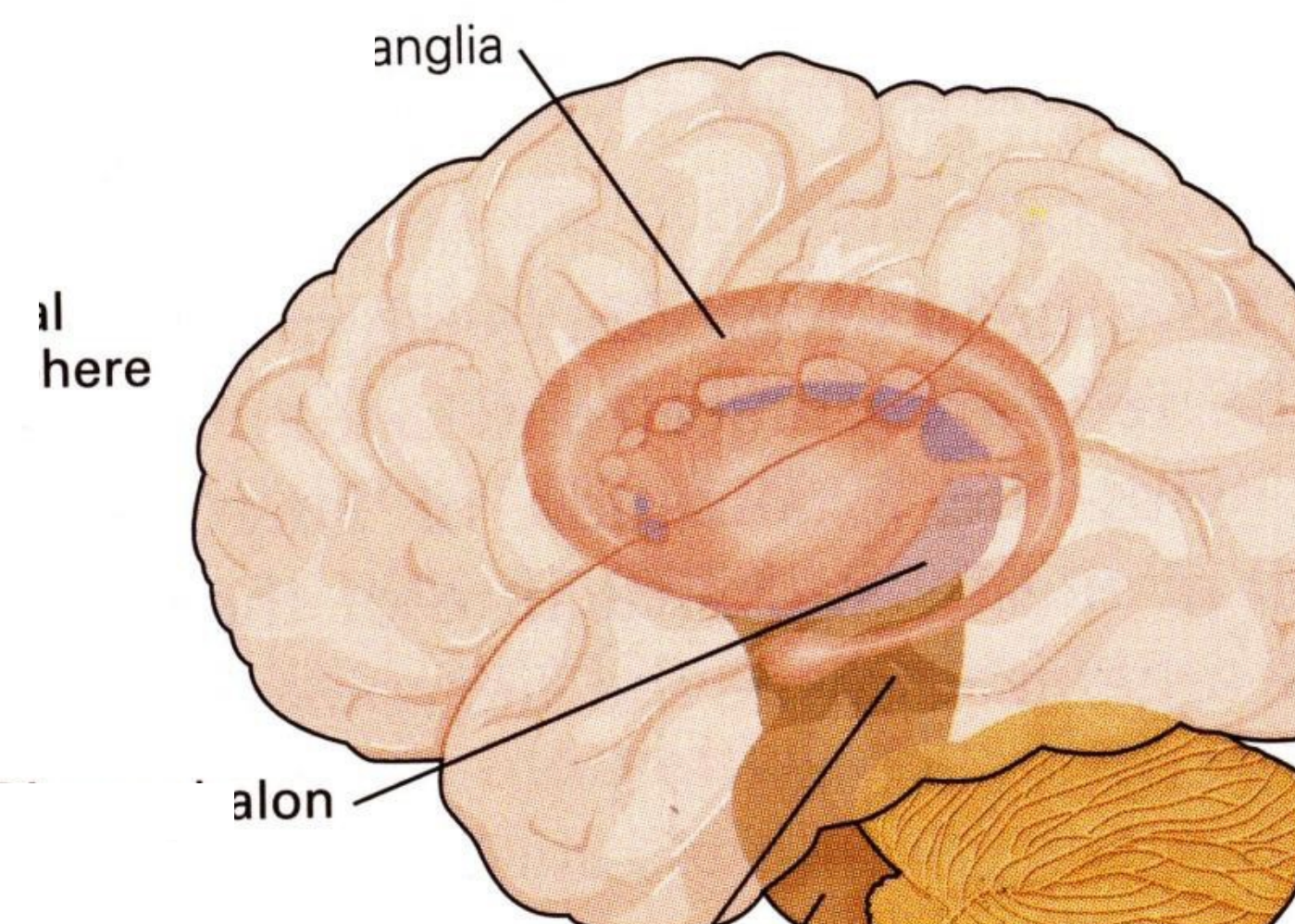
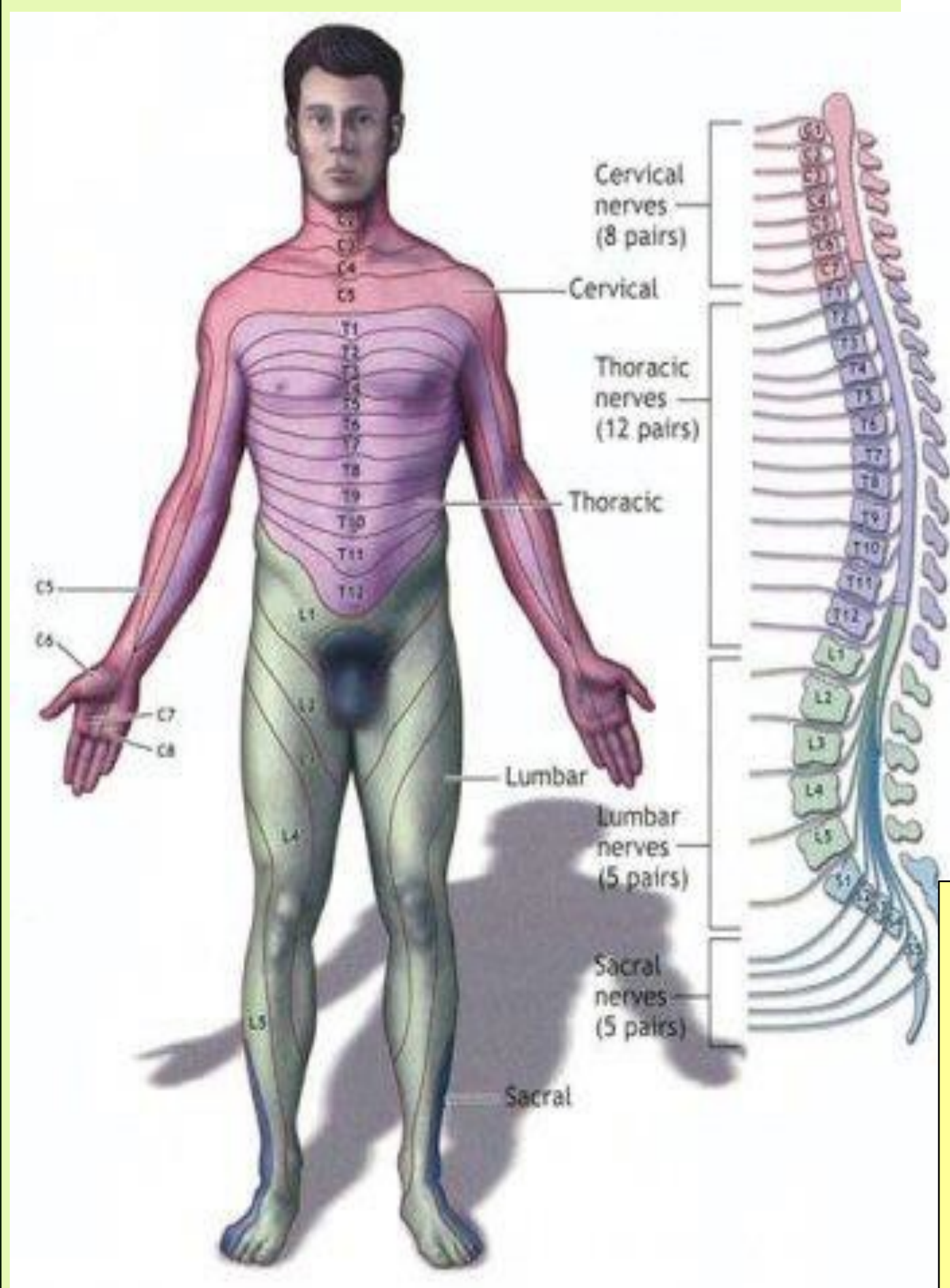

To keep her balance the child with ataxia walks bent forward with feet wide apart. She takes irregular steps, like a sailor on a rough sea or someone who is drunk.

Pikkuaivot:

- Tasapainohäiriöt
- Puheen artikulaation häiriöt
- Silmävärve

brain

brain

brain

Selkäydin:

- Halvaukset
- Tasapainohäiriöt
- Tuntohäiriöt
- Häiriöt virtsaamisessa, ulostamisessa ja seksuaalitoiminnoissa

Cervical

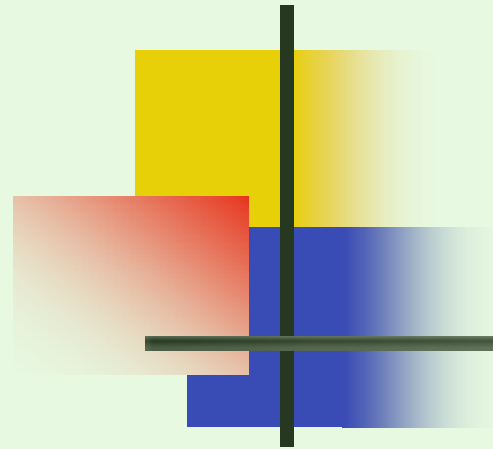
Thoracic

Lumbar

Sacral

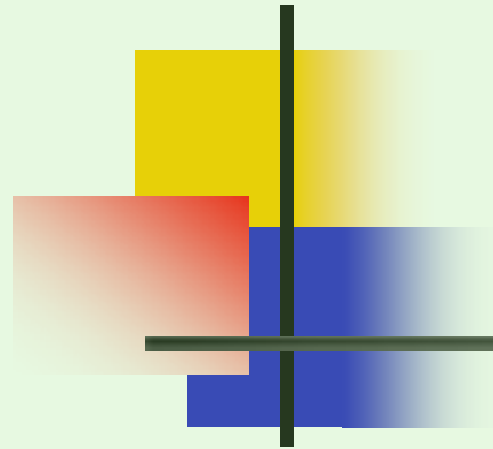
MS-POTILAAN STATUS

- aivohermopoikkeavuudet:
kaksoiskuvat
- ylemmän motoneuronin vaurio:
  - kiihtyneet heijasteet
  - spinaalisegmenttiä vastaava
tuntohäiriö, voi olla
tuntoraja
  - positiivinen babinski?
  - spastisuus
  - ataksia (s-n-koe, DDK)

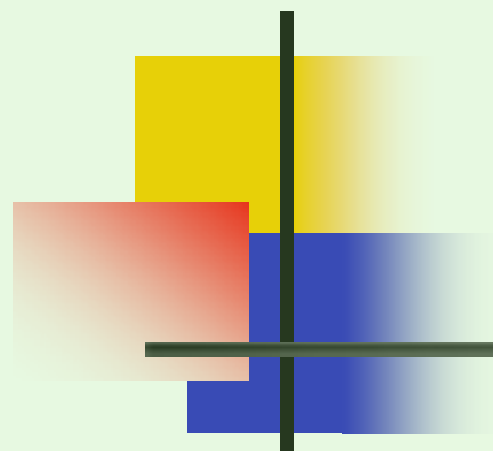
MS-taudin erotusdiagnostiikkaa

- aivoverenkiertohäiriö
- niskalihastensio-oireilu
- diskusprolapsi
- borrelioosi tai muu infektio
- aivotuumori
- sarkoidoosi, kollagenoosi
- neurosyfilis
- perinnölliset spastiset paraplegiat ja ataksiat

HOIDON VAIHTOEHDOT

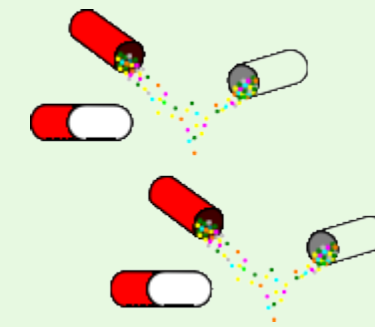
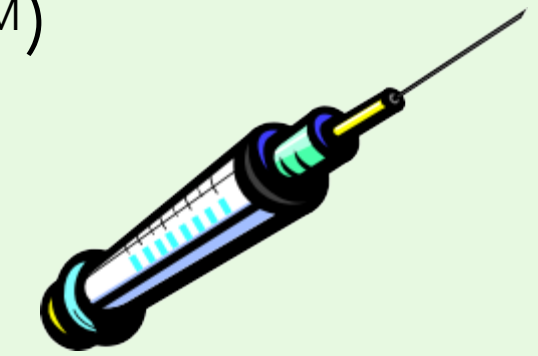
- EI MITÄÄN LÄÄKEHOITOA
- **TAUDINKULKUA MUUNTAVAT LÄÄKKEET**
- PAHENEMISVAIHEITA LYHENTÄVÄ HOITO
- OIREENMUKAISET HOIDOT
- FYSIOTERAPIA JA TOIMINTATERAPIA

MS-taudin kulkuun vaikuttavat lääkkeet:

Nykytila pähkinänkuoressa

1-linjan lääkkeet:

1. Beta-interferonit 1996	(Betaferon™, Extavia™, Rebif™, Plegridy, Avonex™)
2. Glatirameeriasetaatti 2001	(Copaxone™)
3. Teriflunomidi 2013	(Aubagio™)
4. Dimetyylifumaraatti 2015	(Tecfidera™)

2-linjan lääkkeet:

1. Natalitsumabi 2006	(Tysabri™)
2. Fingolimodi 2012	(Gilenya™)
3. Alemtutsumabi 2013	(Lemtrada™)
4. Kladribiini (2018)	
5. CD20mabit (Rituksimabi, okrelitsumabi, ofatumumabi)	

3-linjan lääkkeet:

Mitoksantroni, atsatiopriini (Azamun™, Imurel™, Imuprin™)

MS-taudin lääkkeiden teho:

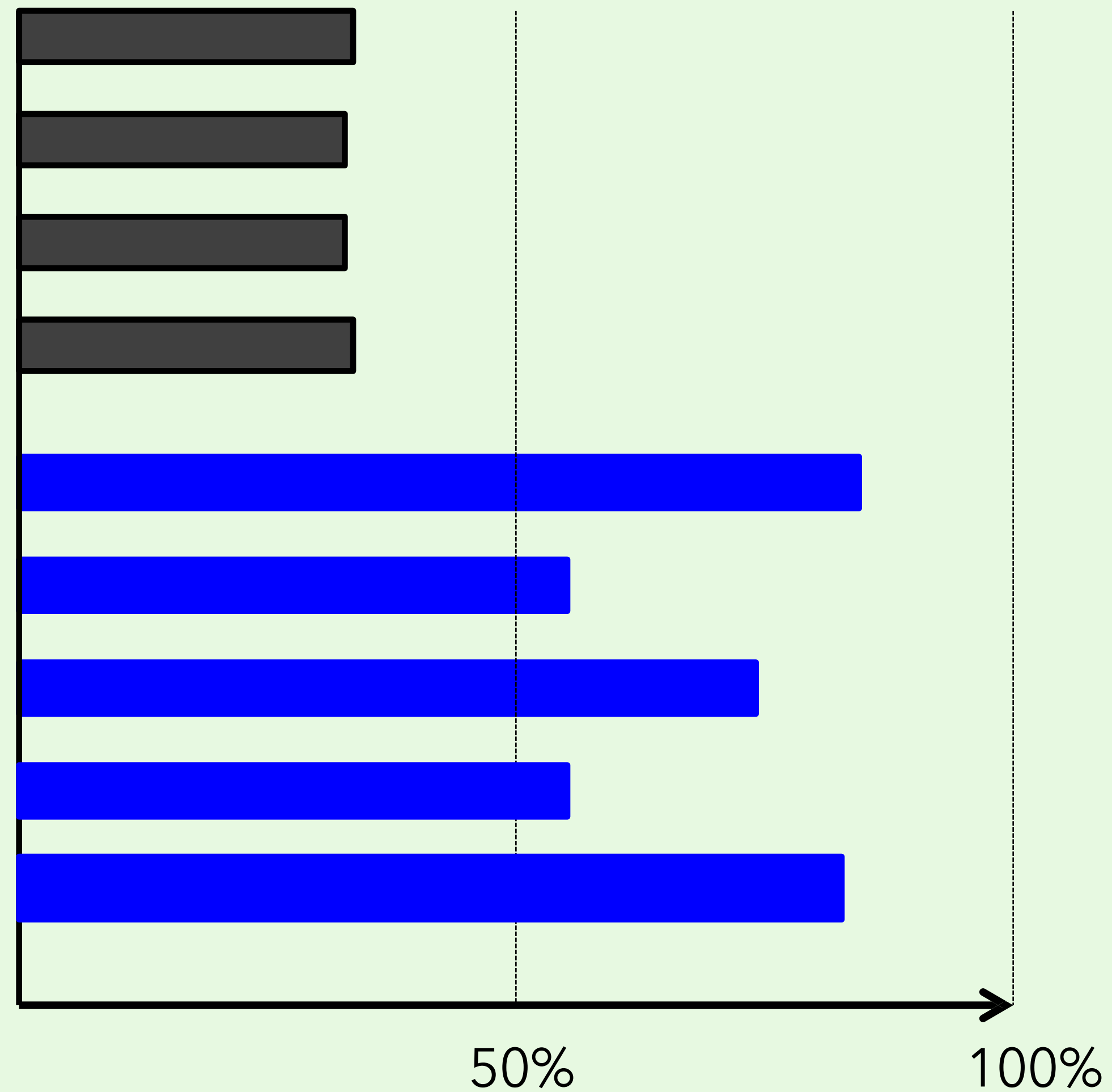
Relapsien väheneminen

1. linjan lääkkeet:

1. Beta-interferonit
2. Glatirameeriasetaatti
3. Teriflunomidi
4. Dimetyylifumaraatti

2. linjan lääkkeet:

1. Natalitsumabi
2. Fingolimodi
3. Alemtutsumabi
4. Kladribiini
5. CD20mabit

Lääkehoidon periaatteet

Immunomodulaatio

Beta-interferonit

Glatiramer acetaatti

Dimetyylifumaraatti

Teriflunomidi

Soluliikenteen rajoittaminen

Natalitsumabi

Fingolimodi

Immunodepleetio

Alemtutsumabi

Kladribiini CD20

mabit

PAHENEMISVAIHEIDEN KORTISONIHOIDON TOTEUTUS

- **PULSSIHOIDOT**

- METYYLIPREDNISOLONI 1- 1,5 g i.v./vrk 3 - 5 vrk
- METYYLIPREDNISOLONI n. 1000 mg 3 - 4:nä
peräkkäisenä aamuna per os ("kotipulssi")

- SIVUVAIKUTUKSET: unettomuus, vatsaoireet, hyperglykemia, turvotus, psyyken oireet (mania, psykoosi), femurin caputin aseptinen nekroosi
- Samanaikaisesti unilääke.

OIREENMUKAINEN LÄÄKEHOITO

- **SPASTISUUTEEN:**
  - Titsanidiini 2 – 24 mg/vrk (Sirdalud)
  - Baklofeeni 5 – 60 mg/vrk (Baclon)
  - (Lääkekannabis)
- **VIRTSARAKKO-OIREISIIN:**
  - oksybutyniini - tolterodiini - trospiumkloridi (antikolineergeja)
  - mirabegroni (beeta-3-adrenergisen reseptorin agonisti)
  - alfutsosiini (α 1-adrenergisen reseptorin salpaaja, rakon kaulan relaksaatio)
- **UMMETUKSEEN:**
  - ravinnon kuidut, Agiolox, Laxamucil, Vi-Siblin
  - toisinaan Mestinon 10-30mg x 2-3 (stimuloi suolen lihaksia, mutta voi pahentaa virtsan karkailua)
- **UUPUMUKSEEN:**
  - amantadiini 200 mg/vrk (Atarin) auttaa noin 1/3:lla
- **Kipu:**
  - neuroopaattisen kivun hoitoperiaatteiden mukaisesti.